

kat és korunkat a tükrében. Fontos változás ez az életmű belső aranyainak tekintetében is, hiszen látható, hogy a költőt néha zavarta saját nagy költősége, tehernek érezte zsenialitását, és ebben a versciklusban zseniálisan választja le a műről a zsenialitás által könnyen járható utat, a különben mindenki másnak nehéz költői technikát, a formai virtuozitást.

És ez az a pont, ahol Weiner Sennyey eredeti módon tudja megfogni Weöres nagyságát. Mert Hamvas életműve felől közelít hozzá. Hamvas népszerűségének oka éppen a posztmodernről eltérő, mondhatnánk premodern, mindent felölelni kívánó gondolkodása, és tagadhatatlan, hogy ez Weöresre is jellemző. Ő sem egyszerűen költő, hanem a költészet segítségével ragad meg ismeretlen, elmondhatatlan, titkos tartományokat. Identitását így határozza meg Weiner Sennyey: „kétségtelenül volt benne egy kis kínai, és nem kevés földönkívüli is” (75.). Ezzel persze több is, mint Hamvas, aki mindezt a szellemi sokféleséget megragadni és szintetizálni igyekszik, Weöres titkos és kozmikus lényé viszont ebben és ebből él. Persze minden jó versnek van egy emberen túli, metafizikai síkja, ha néha csak egy vékony szál is az inkább, mint horizont. Weöres ezt a szintet a mélységből a vers felszínére hozza. A *Weöres Sándor titkos világai* című esszében Weiner Sennyey részletesen elemzi a *Mahruh veszése* című költeményt, melyet egy elveszett civilizáció szövegeként prezentál a költő. Weiner Sennyey pedig így jellemzi: „A vers, ami szerint ember és emlékezet régebbi, mint Földünk”. Hogy mindebből nem lesz okkult képzelgés, azért lehetséges, mert Weöres Sándor mindig képes az ilyen fantasztikus világok valóságosságát megmutatni. Az

őt értelmező Weiner Sennyey is kínosan vigyáz, hogy tévedésbe ne hajszolja a mindannyiunkban meglevő vonzódás, mely a titokzatoshoz szeretne odarántani. Weöres a költészet, Weiner Sennyey a gondolkodás koherenciájának és következetességének segítségével fékez. Fékezi meg magát, fékez meg minket. A titkos világba nem fénysebességgel kell berobbanni, inkább lelassítva, hogy legyen módunk megszemlélni a titokzatos világokat, mielőtt áthaladva rajtuk visszajutunk a hétköznapokba. Weöres szerint Mahruh óriási buborékként pukkant szét, létrehozva a mi töredék-világunkat. A buborék szó léhelyzetünk megvilágításakor újabban megint gyakori, miszerint kommunikációs buborékban élünk, külön-külön mindenki a sajátjában, mint a télre becsomagolt szobrok egy díszkertben. Weöres egyetlen hatalmas buborékot lát, melynek csak egy kis leszakadt darabja teljes világunk. A világ és a buborék nagyág és keletkezésbeli sorrendje ezek szerint könnyen megfordulhat. Amint buborékba kerülünk, potenciálisan új világok állnak körülöttünk készen bevetésre. Olvasóként ezeket a bevetésre kész világokat föl is fedezhetjük: Weöres Sándor költészetét tanulmányozva, vagy az ő titkos világát fölfejteti igyekvő Weiner Sennyey könyvébe merülve. Aki közelebb hozhatja az olvasóhoz ezt a költészetet, mert megmutatja, hogy lehetséges az irodalomnak nem pusztán irodalmi, irodalomtudományi kóddal való olvasása, még hozzá anélkül, hogy okkultizmusba bonyolódnánk. Így magunkat is megtalálhatjuk a versben, speciális érdeklődésünket, és még azzal is megajándékoz az olvasás, hogy ráébredjünk, mi magunk vagyunk a titokzatos világ, akkor például kétségtelenül, ha nagy költőket olvasunk.

Marjánovics
Diána

ZOLTÁN GÁBOR:
LEVEGŐT VENNI
KALLIGRAM, BUDAPEST, 2022

Üres helyek poétikája – szólhatna a hangzatos cím, amely Zoltán Gábor új kispróza-kötetének írásait jellemezné. A *Levegőt venni* a szerző 1999 és 2019 között keletkezett – javarészt az *Élet és Irodalomban*, a *Jelenkorban*, a *Ligetben* és a *Hévízben* publikált – novelláit gyűjti egybe, húsz év alaposan megrostált szöveganyagát közli. A kiadvány formabontó módon láttatja a prózaírói pálya alakulását: az utóbbi években keletkezett szövegekről (többek között: *Az első író* [2019], *Az áruszállító* [2019], *Három kő* [2013], *Egy üveg bor*

[2012]) haladunk a korábban publikált darabokig (*Földszag* [2003], *Húsparázs* [2000], *Istenátda* [1999]), s e retrospektív válogatás a szerzői figyelem irányultságát, a témakezelés módját és a mesterségbeli tudás formálódását is meglepő eredménnyel szemlélteti.

A hosszan tartó időszak alatt keletkezett novellák a kiadvány középészétől kezdenek igazán karakteressé válni, a válogatás alapján az ezredfordulóra és a kétezres évek elejére datált írások (többek között a *Sacher* [2004], a kötet címadó novellája [2003], a *Próbák könyve* [2001] vagy a *Júni 24.* [1999]) a mesterdarabok. A formai szempontból is nagyfokú változatosságot mutató novellákat mégis erős tematikai egység-

gesség jellemzi: narrátoraik rendszerint a hatalmi mechanizmusok működés módját, a humanitás határterületeit, a *gonosz* mibenlétét (lásd: Vilmos Eszter: *Méltó közdelem a gravitációval*, Új Forrás, 2022/7, 55–58.) vagy a történelmi kataklizmák egyénre gyakorolt hatását exponálják.

A kötet nyitódarabja (*Az első író*) a hierarchizált iskolai rendszerben agresszorként fellépő orosz tanár egyéni tragédiáját példázatos történetként írja le. A *Vérfolyam* című írás, mely a *Három kő* és az *Istenadta* mellett a legszorosabban kötődik Zoltán Gábor vészorszakról szóló kötetéhez (*Orgia* [2016], *Szomszéd. Orgia előtt és után* [2018], *Szép versek 1944 – Abszurd antológia* [2020]), a nyilas terror idején véghezvitt rituális gyilkosságot mutatja be, az elkövető tetteiről szenttelen regiszterben szól. A kötet *Júni 24.* című – írástechnikai szempontból is magasan kiemelkedő – novellája pedig ugyancsak az amorális cselekedetek mibenlétét vizsgálja, amint egy céges csapatépítő tréningen történt hatalmi visszaélésről számol be különböző elbeszélői perspektívákból.

A novellák mindegyike kihagyásos szerkezetre épít, a szerző a sejtetés, elhallgatás módszerét sok esetben igen hatásosan alkalmazza – tehát bízik olvasójában és annak értelmezői érzékenységében. Ennyiben lehet adekvát Zoltán Gábor kisprózaí szövegeit az üres helyek poétikája fordulattal illetni: a *Levegőt venni* darabjai szerencsésen kerülnek el a didaxist, a túlhazsást – hatásfokuk a kihagyásokban és enigmatikus karakterükben rejlik. Ugyanakkor a „páratlan tisztaság és páratlan homály” kafkai paradoxona, mely a szerző legtöbb értelmezési kísérletnek teret adó novelláinak egyikét idézi (*A Kínai Fal építése*, ford. Tandori Dezső), Zoltán Gábor rövidprózaí szövegeinek jellemzőjét még érzékletesebben írja le. A *Levegőt venni* novellái (Zoltán Gábor korábbi kispróza-köteteihez hasonlóan [*Vásárlók könyve*, 1997; *Erények könyve*, 1999]) ugyanis nem csupán sejtetnek és homályban hagynak, hanem gyakran kegyetlenül pontos

leírását is adják azoknak a témáknak, amelyekről nem illik vagy csak tabusértéssel lehetséges beszélni. A *Sacher* és a *Nadrágot venni*, mely szövegeket a recepció gyakran ikernovellákként, párdarabokként jegyez (lásd: Domján Edit: *Kisajátttani, leuralni, elpusztítani*, Revizor Online; Fekete F. József: *A magunkban hordozott káosz*, Magyar Szó) épp ilyen kényes témákat pedz. Előbbi novella egy fekvőbeteg édesapját ápoló, fiatal nő szabadsághiányos életét mutatja be, nagyfokú empátiával; utóbbi az elképzelt/megidézett, idős apa („Az apám. Ha lenne. Ha volna. [57.]”) és fia szemérmes kapcsolatát egy hétköznapi esemény keretei között (ti. új nadrág vásárlása) analizálja – finom humorral, mégis megejtően.

Zoltán Gábor könyvének átgondolt szerkesztettségét mutatja, hogy gravitációs pontja épp a kötet címmé emelt *Levegőt venni*. A reggelente úszni járó topmenedzser hétköznapi cselekvéseit leíró történet stílárís kilengések nélkül, szugesztív módon vezeti végig a narrátor szólamot, amely egy antipatikus elbeszélő gondolatait hangosítja ki: „Szerencsére vannak most már rendes uszodák, ahová az igénytelen emberek, a jegyáraknak hála, egész egyszerűen nem jutnak be. A reggelit kihagyjuk, legalább nem kell a gyereket hallgatni. A feleséget se” (98.). „Nemrég mi voltunk kamaszok, és amikor oldalról a hosszozó gerontók közé ugráltunk, azok azzal vigasztalhatták magukat, hogy nemsokára a mi szemünkbe lesz fröcskölve, de tévedtek, mi megúsztuk ezt is” (99.). Meglehető lehet e szöveg kapcsán a lélektani novellát emlegetni, holott a *Levegőt venni* a letűntnek hitt műfaj legjobb darabjait idézi, amint főhősének tudattartalmát feltárva láttelepet ad – előbb a kisstílusú emberi vívódásokról, majd a gyilkos indulat meghatározhatatlannak tűnő eredőjéről. Számos delikát írással találkozhat tehát az, aki kézbe veszi Zoltán Gábor új novelláskötetét; a *Levegőt venni* karcsú, mégis fajsúlyos könyv, egyes darabjai bizonyosan többszöri újraolvasást érdemelnek.

GYÓRFFY ÁKOS:
A TÁVOLODÁSBAN
MAGVETŐ, BUDAPEST, 2021

A szemlélődés elidőző tempójában indul Gyórrffy Ákos kötetében útjára a vers, és a versben a megszólaló. A kötet műfajokon átívelő darabjai egy időt és teret átfogó utazást festenek fel, a folyamatos, nyugodt tempójú haladásban találnak értelmet, és megfajított feladatot a jelen kérdéseire. A cím megnevezése szerint mindez távolodás: távolodás a jelen pillanataitól, hiszen

Szalagyi Csilla

minden felidézett emlék egy még korábbi hív elő a maga érzékekkel emlékező, lelki dimenziókat átfogó régióiban, miként a *Vízrajz* című versben: „Gyerekkoromban kajakoztam, / és azért sem lett

VIGILIA
285